D·N
8/1 1950

Rysskrediten efter tre år

I november 1946 genomdrev regeringen avtalet om kredit på tusen miljoner till Ryssland under en period av fem eller sex år; oppositionens flertal gick med på förslaget, ehuru kreditbeloppet ansågs för högt — delvis utan tvivel för att kunna påverka direktiven för avtalets tillämpning. På regeringshåll prisades avtalet som en stor insats; då USA inom kort genom en fruktansvärd kris skulle bli ur stånd att köpa svenska produkter, kunde vi få sända dem till Ryssland i stället, importen från Ryssland och handelsförbindelserna över huvud skulle stimuleras genom krediten, svenska folket komme inte att behöva "dra in ett enda hål på svångremmen" för avtalets skull.

Redan fyra månader senare infördes de stora importrestriktionerna — en dementi i handling av det prat som ackompanjerat avtalsförslaget. Det blev inte USA som var ur stånd att köpa av oss, det blev vi som inte kunde köpa i Amerika. En avsevärd del av de produkter som vi kunnat använda till export för kontantbetalning måste skickas till Ryssland för att betalas efter 15 år; vi måste till och med av våra knappa dollartillgångar köpa maskiner i USA för att kunna producera varor för rysk räkning. Avtalet förvandlades på en gång från ett mästerverk, som man skröt av, till ett misstag, som erkändes genom skamsen tystnad eller oroliga bortförklaringar. Så förhöll det sig alltså med den statsledningens förmåga att förutse och planera, som genom näringslivets dirigering äntligen skulle få föra oss mot härliga tider.

Överallt mottogs med glädje uppgifterna om att miljardkrediten inte utnyttjades — företagen slöt inte i avsedd utsträckning de försäljningskontrakt som förutsågs i kreditavtalet och som den svenska staten skulle klarera. På sommaren 1948 hade dylika kontrakt inte kommit till stånd för mer än 280 miljoner. Man utgick från att beloppet inte skulle bli nämnvärt större; i ett betänkande om våra utlandskrediter i juni detta år fastslog utrikesutskottet enhälligt att det vore "utomordentligt angeläget att undvika en ökning av vår redan avsevärda kreditbelastning", och ingen sade emot då flera talare tolkade dessa ord som en klar varning mot ytterligare kreditgivning åt Ryssland inom avtalets ram. Hela regeringspressen försäkrade i anslutning till de ledande ministrarna att avtalet nu var ett avslutat kapitel. Över de 280 miljonerna skulle man inte komma; de politiker och tidningar som fortfarande yppade oro beskylldes för illvilja mot regeringen och den ryska handelspartnern.

Dock fanns anledning till oro. Regeringens representanter förklarade visserligen att avtalet reviderade sig självt, men de vägrade att godta den tolkning av utrikesutskottets junibetänkande som utan meningsskiljaktigheter hävdats i riksdagen. Den ryska radion mullrade på sommaren 1948 för att tvinga till nya ansträngningar att fullfölja kreditavtalet; man talade om att "de reaktionära svenska kretsarna" hindrade handelskontrakt. Dessa företeelser föranledde Dagens Nyheter att uttrycka farhågor för att kreditbeloppet efter valen till andra kammaren skulle ökas — en tanke som möttes med ursinniga förnekanden på regeringshåll.

Nu har ökningen skett. Av de 280 miljonerna har blivit 400 miljoner. Denna ökning är så stor att ingen kan tala om en liten jämkning, förutsedd i debatten år 1948. Hur kommenteras då denna utveckling av socialdemokratin? I stort sett saknas kommentarer, det bör först och främst understrykas; tystnaden är den naturliga försvarspositionen i detta läge. Men det lilla som sägs är belysande. Ryssavtalet är en belastning, förklarar man; emellertid "tynger oss olägenheterna inte till jorden" (Aftontidningen); det är inte "klargjort om belastningen är större än vi rimligen kan bära" (Arbetarbladet). Miljardkrediten försvaras alltså med hänvisning till att dess följder inte är direkt katastrofala; så har det gått med mästerverket av år 1946. Det betonas också att krediten inte är en stor post i jämförelse med åtskilliga andra. Räcker det inte att de redan utlovade 400 miljonerna är vida mer än vi fått genom Marshallhjälpen och ungefär lika mycket som vad vi under ett år ger ut för import av frukt, kaffe, bensin och koks?

Man går däremot inte in på utrikesutskottets av riksdagen godkända uttalande år 1948, som dock borde ha bragt avtalsfrågan i ett helt nytt läge. Man berör inte den rad av förutsägelser som gjordes 1946 och nu ter sig absurda: talet om krisen i USA, som skulle hindra oss att handla med detta arma land, talet om ökad import från Ryssland — den är mindre nu än före andra världskriget —, talet om den välvilja ryssarna skulle visa oss som tack för att en del av den svenska industrin under en följd av år fick arbeta för rysk räkning.

Även inom en del av oppositionen försvaras halvt om halvt rysskrediten. Svenska Dagbladet är tyst eller talar om den garanti som kontraktens uppgörande med svenska företagare innebär — som om det vore möjligt för dessa företagare att genom avslag på ryska anbud hävda det statsintresse som regeringen svikit. Om tystnaden eller undanflykterna kommer att dominera även vid denna riksdag, är det uppenbart att oppositionen sviker sin plikt lika väl som regeringen.

Länsstyrelsereform

Den gamla enkla länsstyrelseorganisationen har för länge sedan sprängts sönder genom förvaltningsuppgifternas tillväxt. Vad som nu är aktuellt är inte en återgång till det forna, utan en rationalisering och effektivisering av det tillstånd som utbildat sig. Utöver förbättrade arbetsformer i allmänhet och rimligare karriärmöjligheter för personalen står två stora önskemål i centrum för nyplaneringen: att på olika verksamhetsfält öka länsorganens beslutanderätt i förhållande till centralorganen och att skapa en verklig länsorganisation för de sociala uppgifterna. En ledamot av länsstyrelseutredningen har under helgen berättat att lekmannaombud vid landshövdingarnas sida är en av de metoder som man enats om för att befordra decentraliseringstanken. En mera ingående redogörelse för utredningens syften, särskilt beträffande socialorganisationen, återfinns i senaste häftet av socialvårdsförbundets tidskrift.

Det framgår där att kravet på samordning mellan olika sociala insatser helt accepteras av utredarna, att de är bestämt inriktade på en speciell "social sektion" inom alla länsstyrelser och att de eftersträvar att i görligaste mån flytta in de skilda socialpolitiska länsorganen i eller under styrelsen. Ett motiv är betecknande: man vill förkorta vägarna för allmänheten och för de kommunala förtroendemännen. Som en principiell svårighet framstår den blandning av initiativtagande, inspekterande och dömande befogenheter som skulle samlas på ett ställe. Om man emellertid förutsätter att de domsartade besluten om frihetsberövande på social indikation kommer att handläggas i sådana betryggande former som alkoholistvårdskommittén föreslagit, bör det inte vara omöjligt att finna en hållbar sammanjämkning av önskemålen om effektivitet och kraven på rättssäkerhet.

Om det är utomordentligt viktigt att skapa ökad enhetlighet och kortare vägar inom socialpolitiken, är det dock en synpunkt av annan art som tränger i förgrunden när det gäller länsstyrelsernas upprustning. Hur kommer det att verka för den kommunala självstyrelsen om den på nära håll får statliga organ — låt vara med lekmannainslag — som effektivt arbetar för standardhöjning i statsledningens anda? Många lokala krafter kommer säkerligen att känna det som en tyngre press att kontinuerligt övervakas från residensstaden än att någon gång få en påstötning från ett centralt verk i Stockholm. Men på det hela taget måste länsstyrelserna vara bättre ägnade än några andra statsorgan att förstå de rent lokala synpunkterna och att göra sin insats i verkligt samförstånd med de lokala förtroendemännen. Här finns starka och goda traditioner att bygga på, och det finns ingen anledning att dessa skulle gå till spillo om länsstyrelserna blir organisatoriskt starkare — precis som kommunerna själva håller på att bli.

Varje kvinna är
steril
under en viss tid mellan varje menstruation, är den revolutionerande upptäckten av de två vetenskapsmännen dr Ogino och professor Knaus. Läs allt härom i K. A. Fejerstams bok
NATURLIG BARNREGLERING
Pris kr. 2:85 i bokhandeln eller mot postförskott från
LITTERATURFÖRLAGET
Box 634, Stockholm.
Namn ....
Adress ....
.... D. N.

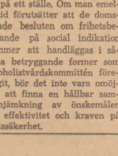

William C. Richards
DEN SISTE MILJARDÄREN
Sanningen om Henry Ford.
"Ingen torde ha gett en mera levande och mänsklig bild av den märklige mannen, paradoxal, bisarr och färgrik." (Expressen.) "En intimt och fängslande bok om en verklig storman." (GMP.) "Långtifrån någon tråkig läsning. Den är späckad med roande episoder och goda anekdoter." (AT.) "Det är intressant och även lärorik läsning." (AB.)
Illustr. 16:50, inb. 14:—.
En bok från NATUR och KULTUR är en god bok

PRESSGRANNAR

Den inre ekonomiska utvecklingen under 1949 har blivit bättre än man vågade hoppas, förklarar Folket (s):

Produktionsökningen lär bli kraftigare än man förmodat. Möjligen blir stegringen 500 miljoner i stället för beräknade 400 miljoner. Sparandet har ökat, medan konsumtionen uppenbarligen minskat. Exportökningen beräknades till 100 miljoner, men i november månad var ökningen 177 miljoner. Importminskningen som beräknades till 650 miljoner utgjorde 670 miljoner för tiden fram till november månad. Importöverskottet beräknas stanna vid 150 miljoner, medan det för 1948 uppgick till 950 miljoner. Tar man hänsyn till fraktintäkter och andra i handelsstatistiken osynliga inkomster kan man räkna med att utlandsaffärerna lämnar ett överskott på beräknat 400 miljoner kronor. Låt oss åtminstone slå fast att denna utveckling faktiskt är glädjande och att den snabbare än man beräknat infriat förväntningarna. Till detta kommer också att valutareserven nu är uppe i miljarden. Detta möjliggör bl. a. den liberalisering av utrikeshandeln som frillistningen innebär och den ökning av investeringarna som nu kommer att ske under 1950.

Den någorlunda behärskade triumf som talar ur den citerade sammanställningen är en farlig mentalitet, påpekar Expressen (fp) och erinrar speciellt om att de valutor som förvärvats genom exportansträngningar till betydande del inte är omväxlingsbara på världsmarknaden. Även frånsett detta drag är säkerhetsmarginalerna obetydliga:

Den gynnsamma exportutvecklingen är till stor del ett resultat av den inhemska köpkraftens tillbaka-

1950. Vi skall väl hoppas att ett visst utrymme för inkomstförbättringar kommer att öppna sig vid denna tidpunkt, men en övertaxering av detta utrymme kan få de mest betänkliga konsekvenser. Vad som fordras nu är blott en smula ytterligare tålamod och måttlighet, något som inte borde vara så svårt att mobilisera, när man ser hur långt vi redan nått med vad som hittills presterats i denna riktning. Att genast söka utnyttja framgångarna för ökad konsumtion utan att först skapa de nödvändiga säkerhetsmarginalerna utsätter oss för risken av ett snabbt återfall i tidigare besvärliga läge.

Man vill gärna hoppas att regeringen Erlander lärt sig av den bistra läxan från 1946—47.

Skräckmetoderna i Östtyskland hade byråchefen Erland v. Hofsten enligt sin beryktade Clartéartikel "naturligtvis" ingen möjlighet att skaffa sig kunskap om. Tidningen Arbetet (synd.) betvivlar i hög grad detta "naturligtvis" — de socialdemokratiska partivännerna kunde säkerligen stått till tjänst med alla upplysningar, om hr v. Hofsten verkligen önskat veta:

Koncentrationslägren, tvångsarbetslägren, utrensningarna och oppositionens nedtystande är ju dock det som förnämligast skiljer bolsjevikregimens Tyskland från det övriga Tyskland. Men för sådana petitesser har Hofsten tydligen inte haft något större intresse. Inte ens undertryckandet av socialdemokratin har fångat hans intresse i sådan grad, att det varit värt ett omnämnande.

En sund sak står att läsa i Clartéartikeln, nämligen en rekommendation att skaffa sig faktiska kunskaper. Men:

Artikeln i Clarté är typisk för den slags socialdemokrater, som älska att en smula i skymundan producera sympatier för diktatursystemet. Var skulle man månne finna denna slags människor om det en dag gällde det egna landet? Väl inte i femtekolonnen? En socialdemokratisk byråchef borde nog ha utsikt att få en förnämlig placering i ett bolsjevikiskt framtidsrike.

Förmodligen skulle dock hans diktatursympatier svalna ganska snabbt om han tvangs att leva i ett sådant rike.

En karikatyr av liberal press har på sistone åter ritats av socialdemokratiska tidningsorganisatörer. Det påstås bl. a. att de stora liberala tidningarna skulle offrat sin objektivitet i fråga om nyhetsstoffets presentation och att de på sina politiska avdelningar skulle blivit partimässigt likriktade. Kvällsposten (h) i Malmö tycker att vrångbilden är dum:

Det är sant att flertalet folkpartitidningar släppt sin tidigare politiskt sett menlösa hållning, samtidigt som de socialdemokratiska organen efter bästa förmåga försökt tillämpa den "borgerliga" pressens uppskattade redigeringsmetoder. Däremot går det nog inte att övertyga den svenska allmänheten om att individualister som Herbert Tingsten eller Harry Hjörne först frågar Bertil Ohlin till råds, innan de formulerar sina omdömen. Omvänt är det betydligt lättare att föreställa sig, att den av regeringspartiet och LO ägda Apressen i betydande utsträckning ensidigt följer regeringen i vått och torrt. Och ingen kan påstå att den mera markerade politiska färgen inneburit något avbräck för den del av oppositionspressen, som ärligt och uppriktigt för fram sin mening.

När socialdemokrater uppmanar antisocialistiska organ att vara snälla är det förvisso inte av omtanke om de oppositionella tidningarna:

EN FÖREGÅNGARE

GÖSTA ADRIAN-NILSSON: Sjöman med dragspel.

ÅREN 1912 och 1913 var det många svenska målare som "blev kubister". För de allra flesta blev det bara ett mellanspel innan de återvände till mera naturalistiska uttryckssätt. Några bibehöll en mycket enkel kubisering i en för övrigt oförändrad rumsform, som John Sten och Pauli. För ett par betydde kubismen något mycket väsentligt utan att den satte några särskilt tydliga spår i deras produktion, för Aguéli och för Isakson. Vilken svensk konstnär som var den förste att inregistrera kubismen och samtidigt inse dess betydelse är svårt att avgöra, möjligen var det Aguéli, som ju genom sin inställning borde varit särskilt disponerad. I varje fall torde han vara den förste svensk som i skrift gjort sig till talesman för den "rena", geometriska konsten, men det skedde i en fransk tidskrift 1911 och kan således inte ha haft någon betydelse för inställningen i Sverige.

Rollen som pionjär för en abstrakt konst i Sverige brukar tilldelas *Gösta Adrian-Nilsson* och detta dels för att han var en av de första att helt anamma kubismen och dels för att han ensam ståndaktigt hållit fast vid den genom flera decennier. Söker man emellertid efter hans inflytande i svensk konst, finner man att det är nästan helt begränsat till Halmstadgruppen, som genom hans och Egon Östlunds förmedling vid mitten av 20-talet kom att göra sin gemensamma start som plankubister. GAN:s pionjärinsats består främst i att han under lång tid ensam fick ta emot de hårda stötarna från kritik och publik; sedan han genom sin ihärdighet mjukat upp kritiken var det lättare att komma fram med ett abstrakt måleri.

När GAN 1912 tillkännagav sin avsikt att bli kubist befann han sig i Berlin, och det var närmast en tysk version av kubismen han anslöt sig till, inte Picassokubismen, som han medvetet tog avstånd ifrån. Franz Marc och Kandinsky gjorde här de starkaste intrycken på honom. När han senare kom till Paris var det endast Léger som han helt accepterade i den franska konsten. Ganska tidigt fängslades han också av futurismen, och man kan säga att GAN:s bästa och mest typiska arbeten med sina dynamiska rums- och rörelsemontage är rent futuristiska verk och att de hävdar sig väl även i en internationell jämförelse, med de få renläriga verk som rörelsen frambragte.

Det är helt på sin plats att GAN hyllas för sin vägröjande gärning så som det görs i *Nils Lindgrens* bok om konstnären (Rabén & Sjögren, 37 kr.) och att hans arbete ingående redovisas. Nils Lindgren påminner rättvist om mycket som hunnit glömmas bort, och han meddelar också många förut okända fakta. Till det intressantaste hör proven på GAN:s förkubistiska produktion, bl. a. vinjetter till egna diktsamlingar, bilder med tempellundar, marmoraltaren och höga, raka trädstammar som talar om helhjärtad hängivelse åt Böcklin och jugendstilen. Dessa bilder är intressanta därför att de väcker frågan: hur kunde denne elegiske Beardsleybeundrande och jugend-veke yngling, som hyllade "en Baudelaire, en Verlaine, en Mallarmé", bli den manligt hårde, maskindyrkande kubisten? Nils Lindgren ger sig inte in på något försök att förklara, och han ställer inte heller frågan. Psykologiska skäl måste ju alltid finnas, och det torde inte heller vara svårt att konstruera sådana. Men det plötsliga stilskiftet är nog inte så abrupt och oförklarligt som det kan förefalla. Både i den extrema jugendstilen och i kubismen finns något som man kunde kalla ett överskott av form, de tyder i varje fall båda på ett speciellt intresse för formens renodling. Det är inte så underligt om GAN fann utlopp för sitt formintresse just i jugendstilen innan han ännu kände till kubismen. Det torde för övrigt finnas många andra, ännu inte helt utredda, förbin-

de är disponerad kronologiskt, utan delvis också efter motivområden, är förhållandet till Halmstadgruppen. GAN:s roll som inspirator för Halmstadgruppens medlemmar är klar och väl omvittnad. Men har det inte gått en rörelse också åt andra hållet? GAN:s övergång till surrealismen skedde av allt att döma tidigast i slutet av trettitalet, alltså betydligt senare än Halmstadgruppens, och det är ju inte otroligt att den skedde under inflytande därifrån. Mycket tyder också på att det var ett par av Halmstadgruppens medlemmar som var först framme med de plangeometriska konstruktionerna omkring 1930, men bokens dokumentering är inte tillräcklig för att detta skall kunna avgöras. En färgbild i boken av en målning från 1948, "Accelererande ellipser", påminner slutligen så pass mycket om sena saker av Stellan Mörner och Sven Jonson att man undrar om inte GAN också har sökt följa gruppens allra sista, delvis mindre lyckade försök att aktualisera sitt måleri.

Detta är mer eller mindre tveksamma antaganden, som det behövs mera belägg för att bevisa. Hur det än förhåller sig är det en sällsynt självständighet som präglar GAN:s produktion som helhet, och man beundrar hans ståndaktighet att under långa tider då det bara fanns ett par tre personer som trodde på honom ändå hålla fast vid sina ideal. Det konstnärliga värdet av en del av GAN:s skapelser kan väl ifrågasättas, men knappast hans historiska betydelse. Nils Lindgren framhäver denna rättmätigt, oftast utan personliga värderingar. Som en underförstådd värdering kanske man emellertid kan se hans mycket flyktiga behandling av den mer eller mindre surrealistiska produktionen under fyrtitalet.

I ett tillägg innehåller boken ett omtryck av GAN:s 1921 tillkomna, numera svåranträffbara skrift "Den gudomliga geometrien". Som konstnärligt manifest är den fortfarande av stort intresse. Detta tillägg ger ett särskilt värde åt Nils Lindgrens bok om Gösta Adrian-Nilsson, som även utan det skulle höra till de viktigare bland höstens konstböcker.

TORSTEN BERGMARK

Förflyttningar i utskotten

Det nya utskottssystem som ingår i riksdagens arbetsreform börjar tillämpas från och med 1950 års riksdag. Förändringarna gäller dels lagutskotten, som blir tre mot tidigare två, statsutskottet, som utökats till 30 ledamöter på fem avdelningar mot tidigare 24 på fyra avdelningar, jordbruksutskottet, som utökats till 20 ledamöter, och att de tillfälliga utskotten ersatts med ett permanent beredningsutskott.

De formella ändringarna kommer att medföra en rad personförflyttningar, och även partiernas ändrade styrkeförhållanden måste tas med i beräkningen. Fastän regeringspartiets formella rätt till övervikt i statsutskottet bortfallit efter den socialdemokratiska mandatstyrkans krympning kommer dock partiets majoritetsställning att bevaras genom att de i riksdagen placerade statsråden medräknas vid representationsfördelningen i utskottet. Ordförandeposten kommer emellertid sannolikt att gå till vice talmannen Skoglund i Doverstorp (h) efter den under fjolåret avlidne hr J. B. Johansson. Högern kan göra anspråk på denna post dels genom hävd, dels med hänvisning till att partiet inte kommer att få någon annan ordinarie ordförandepost i utskotten. Socialdemokraten hr Ward torde sitta kvar som vice ordförande. I utskottets avdelningar blir det också omplaceringar. Sålunda väntas hr Törnkvist i Karlskrona (s) avgå av hälsoskäl, medan hr Svensson i Grönvik (bf) väntas bli omvald som ordförande i andra avdelningen. Tänkbart är att tredje avdelningens ordförande, hr Mårtensson i Uddevalla (s), flyttas till femte avdelningen för att ersättas med en annan socialdemokrat. Hr Malmborg i Skövde (fp) har nämnts i detta sammanhang, men torde snarare komma att flyttas upp till ordförande efter hr J. B. Johansson på den viktigare fjärde avdelningen, som han dessutom känner. Fördelningen av ordförandeposterna skulle bli tre för socialdemokraterna, en för folkpartiet och en för bondeförbundet, om vice talmannen och ordföranden för det samlade utskottet Skoglund ej skulle få någon presidiepost på någon avdelning, vilket kan motiveras med hans övriga omfattande arbetsuppgifter, men å andra sidan strider mot lämplighetsskäl.

I lagutskotten antas första och tredje utskottens ordförandeposter besättas av folkpartimän, hrr Rylander och Holmbäck, medan hr Norman (s) skulle behålla ordförandeskapet i andra utskottet. Posten som vice ordförande här anses vikt för hr Jacobsson i Igelsbo (fp).

I utrikesutskottet antas bondeförbundsledaren Hedlund i Rådom ersätta hr Skoglund i Doverstorp som

taganden ge till resultat sex ordinarie och fyra vice ordförandeposter för socialdemokraterna, två ordinarie och tre vice för folkpartiet, en ordinarie och två vice för bondeförbundet och en ordinarie och en vice för högern.

Fördelningen vittnar knappast om någon generositet mot den liberala representationen i utskotten. Hr Malmborg i Skövde (fp) har även varit nämnd som statsutskottsordförande, men socialdemokraterna förefaller hellre ha önskat en högerman på denna post.

MEDICINSKT NYTT

ULTRALJUD är högfrekventa svängningar, som huvudsakligen fortplantar sig genom fasta eller flytande ämnen. Namnet kommer av en jämförelse med vanligt hörbart ljud med ett svängningstal lägre än 20.000 per sekund. Ultraljud sträcker sig från 20.000 till 500 miljoner svängningar per sekund. Det kan framkallas på olika sätt, vanligast genom att låta snabba elektriska spänningsväxlingar inverka på kvartsplattor, som då sammandrar och utvidgar sig i takt med spänningsväxlingen och som sedan fortplantar svängningarna till omgivningen.

Tekniskt har ultraljudet utnyttjats på mångahanda sätt, men på sistone har det börjat tas i bruk också i medicinen. Ultraljudets biologiska effekt beror till en del på en mekanisk tryckväxling i vävnaden, som i takt med ljudets frekvens utsätts för omväxlande över- och undertryck på flera atmosfärer, en växling som t. ex. vid en vanlig frekvens på 1 miljon sker 1 miljon gånger i sekunden. Denna verkan har man kallat mikromassage, och den kan drivas så långt att celler och vävnader slits sönder. Ultraljudstrålens energi överförs i vävnaden till sist i värme. Mekanisk och värmeeffekt ger tillsammans en ökad genomblödning av den behandlade vävnaden. Man får vara noga med doseringen av ultraljudet för att inte framkalla skador.

Särskilt i Tyskland håller läkarna på att pröva verkan av ultraljud vid en mängd olika sjukdomar. Deras resultat ger vid handen att ultraljud har god effekt på muskel- och nervsmärtor av olika slag, särskilt av ischiastyp. Smärtande kroniska ledåkommor blir också bättre. Kroniska bensår har bragts till snabb läkning i många fall där annan behandling inte hjälpt. Gynnsamt påverkas också infektioner, och man anger här särskilt bölder, varbildningar i svettkörtlar, inflammation i brösten under amning och i mannens blåshalskörtel. Skarpa varningar uttalas för ultraljudbehandling av tumörer, där den enbart är skadlig.

Ultraljudbehandling är ännu på experimentstadiet, men i utprövningen gör tydligen de tyska läkarna en värdefull insats i efterkrigstiden.

SMÄRTFRI FÖRLOSSNING är ett omdebatterat ämne. En del förlossningsläkare säger att den är onaturlig och att modern inte får den rätta känslan för sitt barn, om det inte föds med smärta. Andra, som den engelske läkaren *Dick Read* i hans medicinska bestseller *Revelation of Childbirth* (8:e uppl. 1949, Heinemann, 246 s., 10 sh. 6 d.), anser att det är den enda naturliga förlossningen och att en majoritet av kvinnor med den metod han beskriver i boken kan läras, uppmuntras och kanske suggereras att föda smärtfritt utan någon bedövning alls. Boken föreligger nu i norsk översättning under titeln "Den naturlige fødsel" (Frost-Hansens forlag, pris 15:50).

Läkarna i övrigt går en medelväg och eftersträvar en smärtfri förlossning genom olika slag av bedövning. Där finns det två vägar. Den ena är att påverka hjärnan med ett allmänt bedövningsmedel. Starkare sådana medel påverkar också fostret alltför mycket för att kunna brukas riskfritt över längre tid. Svagare medel, som den i Sverige mest brukade lustgasen eller det nya trilenet, som håller på att prövas, gör god nytta, men ger aldrig helt smärtfri förlossning.

Den andra vägen är att lokalt bedöva perifera nervbanor från livmodern, slidan och förgården. Den bedövningsformen påverkar inte fostret alls. Det finns många varianter, men mycket lovande förefaller en teknik att vara som kallas kaudal- eller sakralanestesi. Bägge orden syftar på nedre delen av ryggraden (kauda — svans, sakrum — korsben). Denna anestesi infördes redan i början av 1900-talet av fransmän och tyskar, men den gjordes till en standardteknik först 1941 av amerikanen *Robert A. Hingson*. Vid kaudalanestesi sprutar man nerifrån ändan av korsbenet in bedövningsmedlet i ryggradskanalen, men utanför den starka hinna som säcklikt omger ryggmärgen. Bedövningsmedlet flyter upp efter ryggmärgshinnans utsida till önskad höjd och bedövar i tur och ordning de nerver som för smärttrådarna in i ryggmärgen, men kommer inte åt ryggmärgen själv. Bedövningen kan ges kontinuerligt över många timmar.

Kaudalanestesin tar helt bort smärtan, men minskar inte kraften i förlossningsarbetet, och den förlamar inte muskulaturen i nedre delen av kroppen. Sista delen av förlossningen går dock långsammare, och tångförlossning i slutfasen är vanligare än utan bedövning. Emellertid tycks detta inte skada barnet, ty flera stora amerikanska sammanställningar visar enstämmigt att barnadödligheten är sänkt till hälften vid kaudalanestesi jämfört med vanliga metoder. Den brukas på mer än 1.000 sjukhus i Förenta staterna, och Hingson har i ett nyss publicerat arbete angivit att mer än 100.000 förlossningar skötts på detta sätt. Metoden är en sjukhusmetod, som blott kan brukas av tränade läkare och som kräver rätt mycken tid av personalen. Av olika skäl anser Hingson att kaudalanestesin ej kan användas vid mer än 60 % av alla förlossningar, men andra läkare med stor erfarenhet anger samma siffra till 90 %.

En förfining av kaudalanestesin rapporterades för någon tid sedan av en amerikansk pionjär på området, dr *John G. P. Cleland*. Han lägger in två tunna rör utanför ryggmärgshinnan. Det övre används för injektioner till de nerver som leder krampsmärtan från livmodern, det nedre för att på samma sätt komma åt smärtnerverna från nedre delen av förlossningsvägen. I början av värkarbetet ges små mängder i övre röret, så att värkarna inte känns, och när utdrivningsfasen börjar bedövas också den nedre regionen. Dr Cleland anger att metoden rent av kan göras så lätt och säker att en sjuksköterska kan se till patienten under större delen av tiden.

Även om kaudalanestesins möjligheter inom förlossningskonsten inte kan sägas vara slutgiltigt utredda, utgör den dock en synnerligen värdefull metod i många fall. En engelsk läkares beskrivning av en blivande moder under förlossning i kaudalanestesi låter för många kanske som en saga: "Hon är nöjd, t. o. m. lycklig, lugn, kan äta och dricka, är inte trött själsligt eller kroppsligt, och hon lyssnar mycket villigt när man talar om för henne vad hon har att göra innan hennes barn föds."

YOGA som en metod till koncentration och en teknik för självbehärskning i fullständigaste mening har på senaste tiden tillvunnit sig ett stegrat intresse i vårt land. Yogans föreställningsvärld går oerhört långt och djupt tillbaka i hinduisk kultur. Det är omöjligt att förstå den utan kännedom om bl. a. den klassiska hinduiska medicinens läror om organismens funktioner och sjukdomarnas väsen. En utomordentlig men tyvärr inte helt avslutad framställning härav ges i en postum volym, *Hindu Medicine* (Johns Hopkins Press, 203 s., $ 4.00), av den berömde, till Amerika flyktade tyske indologen *Henry R. Zimmer*. Det är en fin och djuplodande bok.

Den hinduiska medicinen ägde en stor fond av praktisk erfarenhet av sjukdomar och läkemedel. Religion och medicin var dock en oupplöslig enhet, och de gamla medicinska texterna utgör en säregen förening av myt och urgammal visdom. Zimmers styrka är att han så helt behärskar denna allmänkulturella bakgrund och ständigt sätter in skrifternas rika symbolvärld i ett större sammanhang utan att därför pruta på den medicinska exaktheten.

Den klassiska hindumedicinen föreställde sig organismen uppbyggd av vind eller livsfläkt, galla och slem. Livsfläkten var det ädlaste elementet, som tillfördes kroppen vid andningen. Genom speciell andningsteknik trodde man sig kunna påverka, stimulera och harmoniera olika centra i kroppen, och därför blev andningsövningar en så viktig del i de olika yogalärorna. Att man vid läsning av sådana gamla framställningar får akta sig för att tänka i moderna kunskapstermer visas av att hinduerna inte alls satte livsfläkten i samband med lungorna. De nämns nästan inte i deras medicinska skrifter och troddes vara ett säte för vattenhaltiga substanser i kroppen.

Bra, kortfattade och sakrika sammanställningar av vad yoga är för

BROR REXED

Järnet och Norrland inför Hindersmässan

ÖREBRO, lördag.

TT. Årets Hindersmässa hålls i Örebro 26—28 januari.

Första dagen sammanträder Örebro ingenjörsklubb och Tekniska föreningen i Örebro gemensamt, och fil. lic. Jonas Nordenson vid Industriens utredningsinstitut håller föredrag om "Några reflexioner i en ekonomisk brytningstid". Den 27 lämnar generalkonsul Ragnar O. Söderberg några synpunkter på järnförsörjningen vid Järnverksföreningens sammanträde. Dessutom håller handelskammaren för Örebro och Västmanlands län sammankomst. Sista dagen sammanträder Bergshandteringens vänner, och då blir det föredrag av direktör Erik Bengtson om "Några synpunkter på Norrlands ställning i Sveriges näringsliv. Bergsingenjör J. M. Schenström och ingenjör Bengt Bengtsson behandlar olika synpunkter på eldning med tjockolja.

Landsantikvarietjänsten i Dalarna sökes av fil. lic. Ingemar Atterman, Sundsvall, dr Sygmunt Lakocinski,

© Tingstensamlingen Publicerad med tillåtelse av Dagens Nyheter AB.